

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing worden de financiële risico's van de gemeente beschreven. Ook moeten gemeenten een geprognosticeerde balans opnemen en enkele verplichte financiële kengetallen. De balans staat in het hoofdstuk Financiële positie. De financiële kengetallen vindt u in deze paragraaf ná de beoordeling van het weerstandsvermogen en de beschrijving van de risico's.

I - Weerstandsvermogen

Weerstandsvermogen is de mate waarin een gemeente in staat is middelen vrij te maken om substantiële tegenvallers op te vangen, zonder dat het beleid ingrijpend moet worden gewijzigd.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:

- Alle risico's waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd, of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid, die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot het balanstotaal of de financiële positie;
- De weerstandcapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken.

Ten aanzien van het weerstandsvermogen maken we onderscheid tussen

- incidenteel weerstandsvermogen; dit is de mate waarin risico's met een eenmalig karakter opgevangen kunnen worden door de incidentele weerstandcapaciteit. De incidentele weerstandcapaciteit bestaat in hoofdzaak uit de Algemene Reserve.
- structureel weerstandsvermogen; dit is de mate waarin risico's met een structureel karakter opgevangen kunnen worden door structurele weerstandcapaciteit. Dit betreft de structurele ruimte in de exploitatie en bestaat o.a. uit de onbenutte belastingcapaciteit, de post onvoorzien structureel en het structureel begrotingssaldo.

Het incidenteel weerstandsvermogen is de mate waarin over de algemene reserve beschikt kan worden zonder dat het beleid ingrijpend moet worden gewijzigd. In de nota Reserves en Voorzieningen (HIC 7 februari 2017) is de ondergrens vastgesteld op € 15,0 miljoen.

Dit principe wordt bij de bepaling van de ratio weerstandsvermogen los gelaten. Dit betekent wel dat elk éénmalig risico een structurele component heeft.

Het structurele weerstandsvermogen is positief in de meerjarenraming. De jaarschijf 2022 bedraagt €2,3 mln positief. Dit betekent dat risico's met een structureel karakter tot dit bedrag opgevangen kunnen worden.

Kwantificeren van risico's

In de nota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing (HIC 7 februari 2017) is de systematiek vastgesteld om bepaalde risico's te kwantificeren (zie B.) en de relatie met de weerstandcapaciteit (zie A.) inzichtelijk te maken. Deze systematiek heeft betrekking op de *financiële risico's die bekend zijn met een éénmalig karakter* en leidt tot een ratio voor het incidentele weerstandsvermogen.

Structurele risico's worden in deze paragraaf ook in beeld gebracht. Echter deze worden niet gekwantificeerd en niet gerelateerd aan weerstandcapaciteit (zie C.).

A. Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit kan onderscheiden worden in een weerstandscapaciteit in de exploitatie en een weerstandscapaciteit in het vermogen.

Ontwikkelingen

Macronorm OZB

Volgens cijfers van onderzoeksinstituut COELO stijgt de totale landelijke OZB-opbrengst in 2018 met € 95,3 miljoen, een stijging van 2,36%. De macronorm voor 2018 is 3,20%. Dat betekent dat de stijging in 2018 binnen de macronorm blijft.

Onderstaande tabel bevat de macronorm voor 2019:

	Percentage	Bedrag (x € mln)
Macronorm 2019 over € 4.117 miljoen (OZB-opbrengst 2018)	4%	4,282

Dit percentage is opgebouwd uit 1,5% reële trendmatige groei van het BBP en 2,4% prijsontwikkeling Nationale Bestedingen (op basis van het Centraal Economisch Plan 2018).

Redelijk peil 2019

De Financiële-verhoudingswet (Fvw) bepaalt dat de eigen inkomsten van een gemeente, wil zij in aanmerking komen voor een aanvullende uitkering op basis van artikel 12 Fvw, een bepaald redelijk peil moet hebben. Om dat te kunnen beoordelen moet duidelijk zijn welke eigen inkomsten daarbij worden betrokken en wat een redelijk peil is. Daarbij gaat het om de eigen inkomsten uit:

1. de onroerende-zaakbelastingen (OZB);
2. de rioolheffingen;
3. de afvalstoffenheffingen en reinigingsrechten.

Het redelijk peil voor de OZB wordt berekend via onderstaande tabel

Totaal WOZ-waarde woningen 2018	[1]
Totaal WOZ-waarde niet woningen gebruikers 2018	[2]
Totaal WOZ-waarde niet woningen eigenaren 2018	[3]
Totaal OZB-opbrengst o.b.v. totaal WOZ-waarde 2018	[4]
Totaal onderdekking reiniging/afvalstoffen 2018	[5]
Totaal onderdekking riolering 2018	[6]
Totaal OZB-opbrengst o.b.v. totaal WOZ-waarde gecorrigeerd voor onderdekking reiniging/afvalstoffen en riool 2018	[7=4-5-6]
Werkelijk gewogen landelijk gemiddelde OZB-percentagte van de gecorrigeerde WOZ-waarde 2018	[8=(7/(1+2+3)*100]
Percentage van de WOZ-waarde voor toelating tot artikel 12 voor het jaar 2019	[9=8*1,20]

Toelating tot artikel 12

Het percentage van de WOZ-waarde voor toelating tot artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet (Fvw) bedraagt op basis van bovenstaande formule voor 2019 0,1905 (2018 0,1952). (Bron: meicirculaire 2018).

Riool- en afvalstoffenheffing en reinigingsrechten

Voor de onderdelen riolering, afvalstoffen en reiniging moet er sprake zijn van tarieven die resulteren in 100% lastendeckendheid. Dit uitgangspunt volstaat bij de beoordeling van de hoogte van deze heffingen of zij voldoen aan het redelijke peil. Van een minimumtarief per aansluiting is in dit verband dan ook geen sprake meer. Een eventuele onderdekking op de onderdelen riolering, afvalstoffen en reiniging moet gecompenseerd worden door extra baten uit de OZB boven de 120%.

Met andere woorden de onderdekking moet gecompenseerd worden door een hoger OZB tarief. Daarna moet het tarief nog verhoogd worden tot maximaal een factor 1,2 voordat toelating tot artikel 12 aan de orde is.

Weerstandscapaciteit in het vermogen (incidentele weerstandscapaciteit)

De weerstandscapaciteit in het vermogen bestaat uit de volgende elementen.

Ten eerste de algemene reserve, die volgens de begroting 2019 primo 2019 afgerond € 13,9 miljoen bedraagt.

In principe is het bedrag van € 13,9 miljoen beschikbaar voor het opvangen van tegenvallers.

Doordat de rente over het saldo (tot maximaal € 15 miljoen) wordt gebruikt binnen de begroting is alleen het saldo daar boven beschikbaar zonder gevolgen voor de exploitatie.

Ten tweede de mogelijke stille reserves. Stille reserves zijn de meerwaarden van activa die te laag of tegen nul zijn gewaardeerd doch direct verkoopbaar zijn indien men dat zou willen. De stille reserves van de gemeente Waadhoeke worden gevormd door de aandelen en de vaste activa. Echter de aandelen die de gemeente in bezit heeft (BNG, afvalsturing) zijn niet te vervreemden. Een aantal gebouwen en gronden van de gemeente zijn verkoopbaar, maar vallen deels onder monumentenzorg of zijn langdurig verpacht. Dit werkt waarde beperkend.

Vanuit het verleden heeft de gemeente 96 ha niet strategische grond in bezit. Deze gronden worden momenteel verpacht. Het betreft hier activa met een economisch nut (*art 59 BBV, verhandelbaar en kunnen bijdragen aan het genereren van middelen*) die onder de huidige BBV bepalingen dienen te worden geactiveerd. Omdat deze gronden al voor de inwerkingtreding van het BBV in het bezit waren van de gemeente geldt de overgangsbepaling van art 76. De gronden worden op basis van genoemd artikel gewaardeerd tegen een boekwaarde van nihil. De marktwaarde in vrije staat is berekend op € 7,1 miljoen.

Ten derde kan de raad theoretisch besluiten om de aanwending van alle overige bestemmingsreserves te wijzigen en dus te benutten als dekkingsmiddel voor tegenvallers. Het eventueel wijzigen van de aanwending van bestemmingsreserves heeft echter vergaande gevolgen voor tal van beleidsterreinen, die middelen voor investeringen en exploitatiebijdragen verliezen, en voor de totale exploitatie, omdat de "bespaarde rente" als dekkingsmogelijkheid voor het merendeel wegvalt. Het is dan ook realistischer om dit onderdeel van de weerstandscapaciteit in het vermogen op p.m. te stellen.

Tabel: Weerstandscapaciteit in het vermogen in 2019

(Bedragen in duizenden Euro's)

Algemene reserve	13.900
Stille reserves	p.m.
Bestemmingsreserves	p.m.
Totaal	13.900

Weerstandscapaciteit in de exploitatie (structurele weerstandscapaciteit)

De weerstandscapaciteit in de exploitatie bestaat uit de volgende elementen. Ten eerste de onbenutte belastingcapaciteit. Op basis van de artikel 12-norm voor het verwerven van eigen middelen door het heffen van OZB, riool- en afvalrecht heeft Waadhoeke in 2019 een beperkte onbenutte belastingcapaciteit. Ten tweede de post onvoorzien. Tot slot dient het saldo van de begroting 2019 in de berekening te worden betrokken.

Tabel: Weerstandscapaciteit in de exploitatie in 2019

(Bedragen in duizenden Euro's)

Artikel 12-norm onbenutte belastingcapaciteit	p.m.
Onvoorzien uitgaven: éénmalig	p.m.

Artikel 12-norm onbenutte belastingcapaciteit	p.m.
Onvoorziene uitgaven: structureel	660
Begrotingssaldo	1.301
Effecten beheerplannen tekort gemid. t/m 2022	p.m.
Kostendekkende rioolrechten	825
Kostendekkende afvalstoffenheffing	790
Vrije ruimte in belastingcapaciteit (OZB)	p.m.
Totaal	3.576

De belastingcapaciteit is de ruimte die er is om de lokale belastingen en heffingen te verhogen. Voor de rioolrechten en de afvalstoffenheffing geldt dat deze tarieven maximaal kostendekkend mogen zijn.

Op basis van de toepassing van de taakvelden in 2019 bedraagt de kostendekkendheid voor rioolrechten 85,1%. De dekkingsgraad voor de afvalstoffen bedraagt 84,6%.

Ten aanzien van de artikel 12-norm geldt voor de onderdelen riolering, afvalstoffen en reiniging het regime van kostendekkendheid.

Ten aanzien van de OZB geldt de beperking van kostendekkendheid niet, maar dat betekent niet dat de OZB onbeperkt verhoogd kan worden. Als normtarief voor de OZB kan aansluiting gezocht worden bij de artikel 12-norm van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Het percentage van de WOZ-waarde voor toelating tot artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet (Fvw) bedraagt voor 2019 0,1905. Vrije ruimte in de belastingcapaciteit ten opzicht van de artikel 12-norm is op dit onderdeel aanwezig. Om pragmatische redenen is dit in bovenstaande tabel eerst als p.m. weergegeven.

Voor een volledig beeld dient hierbij nog de opmerking worden gemaakt dat in 2019 per saldo € 1.155.993 als bespaarde rente in de begroting is verwerkt.

B. Gekwantificeerde risico's (financiële risico's die bekend zijn met een éénmalig karakter)

Incidentele risico's die de gemeente Waadhoeke loopt betreffen met name risico's in de grondexploitatie en kapitaalgoederen.

Het totaal aan incidentele risico's bepaalt de benodigde incidentele weerstandscapaciteit. Echter door de maximale gevolgen van de individuele risico's bij elkaar op te tellen ontstaat een te negatief oordeel over de risico's. Want niet alle risico's doen zich in één jaar voor in hun maximale omvang. Daarom wordt een inschatting gemaakt van de kans dat een risico zich voordoet en de financiële impact hiervan.

Klasse kans (waarschijnlijkheid dat een risico zich voordoet)

Klasse	Kans	Financiële impact
1	Zeër klein (1-20%)	5 %
2	Klein (21-40%)	25 %
3	Gemiddeld (41-60%)	50 %
4	Groot (61-80%)	75 %
5	Zeër groot (81-100%)	95 %

Voorbeeld:

Stel een project van € 5 miljoen. Het financiële risico wordt bepaald op € 1 miljoen. De kans dat dit risico zich voordoet wordt geschat op klein (klasse 2). De bijbehorende financiële impact bedraagt 25%. De benodigde incidentele weerstandscapaciteit voor dit project wordt berekend op € 250.000.

Wanneer een complex in de berekening een positief resultaat laat zien, kan er wel een risico zijn dat door onvoorziene omstandigheden een financieel risico ontstaat.

Voor een aantal complexen in de grondexploitatie wordt een negatief resultaat verwacht en is voor de grootte hiervan een voorziening opgenomen. Het is niet uitgesloten dat ook het deel wat niet afgedekt wordt door een voorziening een risico vormt.

Voor de volledige systematiek hoe risico's te kwantificeren wordt verwezen naar de nota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing⁵. Hierin wordt een ratio weerstandsvermogen aanbevolen tussen 1,0 en 1,4. Op basis van de beoordelingstabel weerstandsvermogen wordt dit gekwalificeerd als 'voldoende'. Wanneer uit berekeningen in de programmabegroting blijkt dat de ratio lager is dan 1,0 moeten maatregelen genomen worden om het weerstandsvermogen binnen de meerjarenplanperiode op peil te brengen.

$$\text{De ratio weerstandsvermogen bedraagt: } \frac{\text{Beschikbare incidentele weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde incidentele weerstandscapaciteit}} = > 1,0 \text{ en } < 1,4$$

Daarnaast is de ondergrens van de algemene reserve bepaald op € 15,0 miljoen (nota Reserves en Voorzieningen, HIC 7 februari 2017) om, bij een rekenrente eigen financieringsmiddelen van 2%, jaarlijks € 300.000 als structurele bijdrage aan de exploitatie te kunnen garanderen. De hoogte van de vrij besteedbare reserve is daarom een combinatie van alles boven de ratio weerstandsvermogen van 1,0 met in achtname van deze ondergrens.

Voor de hierna geïdentificeerde en gekwantificeerde risico's is een rapporteringsondergrens voor het maximale financiële risico gehanteerd van € 250.000 of lager indien er bijzondere omstandigheden zijn. Oftewel maximale financiële risico's onder de € 250.000 worden in principe niet gepresenteerd.

Risico: Waddenglas

Waddenglas is een tuinbouwgebied ten zuiden van Sexbierum. Het betreft een gebied dat in samenwerking met de provincie Fryslân en de Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (R.V.O.) wordt ontwikkeld. Mede vanwege de tegenvallende verkopen is de ontwikkeling van Waddenglas beperkt tot alleen de 1e fase. Daartoe hebben partijen medio 2015 een Addendum bij de Samenwerkingsovereenkomst getekend.

De boekwaarde per 1-1-2018 bedraagt € 13.035.189 en het eindresultaat van de grex per 1-1-2018 is € 4.017.956 negatief. Voor het aandeel (1/3) van Waadhoeke in het eindresultaat is een voorziening getroffen. De doelstelling is om alle gronden in de 1^e fase in 2018 te verkopen. Op basis daarvan is het terrein verder bouwrijp gemaakt. Het grootste risico is het uitblijven/uitstel van grondverkoop. Het maximale risico voor de 3 partijen gezamenlijk kan in dat geval oplopen tot de boekwaarde. Deze kan oplopen tot ruim € 13 miljoen. De gemeente Waadhoeke loopt voor 1/3 deel risico (ruim € 4 miljoen). Het verschil tussen het maximale risico en de voorziening bedraagt afgerond € 3,0 miljoen. De kans kan als klein worden beoordeeld.

Risicobeheersing

De risico's worden zoveel mogelijk opgevangen door beheersmaatregelen. Grote investeringen worden uitgesteld.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 3.000.000	Klein (25%)	€ 750.000

Risico: Kie – 1

Kie is een bedrijventerrein aan de zuidwestkant van Franeker. Er is nog ruim 7 ha bouwrijpe kavels beschikbaar voor verkoop. De grex is geactualiseerd en de looptijd verlengd naar 2025. De boekwaarde bedraagt op 01-01-2018 € 2.910.201. Primo 2018 heeft de grex een verwacht tekort van € 1.038.649. Hiervoor is een voorziening getroffen. Tot nu toe kon dit gedekt worden uit de exploitatie. Het verschil tussen de boekwaarde en de voorziening bedraagt € 1.871.552.. Deze kans kan als klein beoordeeld worden.

Risicobeheersing

Acquisitie.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 1.900.000	Klein (25%)	€ 475.000

Risico: Project Alvestêdewyk

De Alvestêdewyk is de uitbreidingslocatie ten zuiden van Franeker met een omvang van max. 625 woningen. De eerste fase en de tweede fase (deels) zijn bouwrijp gemaakt en afgerekend. Ongeveer 100 woningen zijn gerealiseerd. De kavels in de 1^e fase zijn nagenoeg verkocht en/of zijn vergunningen verleend. Over de ontwikkeling van 2^e fase zal binnenkort het overleg plaats vinden. De gehele woonwijk wordt door marktpartijen (Franeker Zuid CV) risicodragend ontwikkeld. De voorwaarden waaronder realisatie plaats vindt zijn opgenomen in de Exploitatieovereenkomst Franeker Zuid. Contractueel diende in 2013 de groundbank volledig te zijn afgenomen. Er is een juridische procedure gestart om nakoming van het contract te vorderen. Medio 2016 heeft de Rechtbank uitgesproken dat de Franeker-Zuid CV de

⁵ Herindelingscommissie Waadhoeke, 7 februari 2017

gronden moet afnemen. De overdracht heeft op 25 augustus 2016 plaatsgevonden. De Franeker Zuid CV heeft een gerechtelijke procedure bij het Gerechtshof aangespannen en deze loopt nog waardoor er nog een bepaald risico aanwezig blijft. Om die reden wordt het percentage gehandhaafd op 25 %.

Risicobeheersing

Zorgvuldig handelen zowel aangaande de juridische procedure als ook richting de private partijen.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 9.300.000	Klein (25%)	€ 2.325.000

Risico: Nije Kamers 3^e/4e fase

Begin 2000 is ten noorden van Sint Annaparochie het uitbreidingsplan Nije Kamers ontwikkeld. Hier is een private partij (Mega BV) ingestapt, die na de ontwikkeling en uitgifte van kavels failliet is verklaard. Bij de curator is meermalen aangegeven dat de gemeente alle gronden en kavels zou willen kopen om deze verder als een gemeentelijke grondexploitatie te ontwikkelen. De curator is hier niet op in gegaan waardoor uiteindelijk de gemeente zal opdraaien voor de kosten van het woonrijp maken van het plan. Raming van deze kosten is ca. € 400.000 (in 2020). Het risico wordt als groot ingeschat.

Risicobeheersing

Inzetten op mogelijke grondverkoop.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 400.000	Groot (75%)	€ 300.000

Risico: Beheerplannen doorgeschoven onderhoud kademuren Vliet en Zuiderkade

Het onderhoud aan de kademuren aan het Vliet (investering € 3.000.000, kapitaallast € 181.500) is voor het jaar 2021 ingepland. Uit de inspecties blijkt dat zowel de onderhoudsstaat van de kademuren Vliet als die van de Zuiderkade slecht zijn. Voor de Zuiderkade is in 2018 € 150.000 voor noodmaatregelen beschikbaar. In dit verband wordt verwezen naar de bestemmingsreserve Bochtverbreding. De kans dat de kademuren eerder vervangen moeten worden is gemiddeld.

Risicobeheersing

Aan de hand van meetpunten worden de kademuren gemonitord.

Zorgvuldig handelen zowel aangaande de juridische procedure als ook richting de private partijen.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 181.500	Gemiddeld (50%)	€ 91.000

Risico: Ontbreken beheerplan baggeren

Er is geen beheerplan baggeren vastgesteld aangezien de financiële middelen voor dekking ontbreken. Er worden wel baggerwerken uitgevoerd op ad hoc basis en gefinancierd met eenmalige middelen. Op basis van de Waterwet 2009 kunnen de waterwegen worden overgedragen aan vaarwegbeheerders (de Provincie of het Wetterskip). Voor overdracht moet het onderhoud op orde zijn gebracht. Dit betekent dat er gebaggerd moet worden of dat het onderhoud wordt afgekocht. Recent heeft geen taxatie plaatsgevonden. Op basis van eerdere gegevens kan uitgegaan worden van ongeveer € 2,0 miljoen. Om er rekening mee te houden dat een dekking niet tijdig gespaard kan worden, wordt de kans beoordeeld op gemiddeld.

Risicobeheersing

Door werk met werk te maken wordt het onderhoud bijgehouden en worden de kosten laag gehouden. Daarnaast worden waar mogelijk vaarwegen overgedragen naar het Wetterskip Fryslân of de Provincie.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 2.000.000	Gemiddeld (50%)	€ 1.000.000

Risico: Alternatieven in beheerplannen

In de beheerplannen zijn ten aanzien van het groot onderhoud alternatieven doorgevoerd die gericht zijn op kostenbesparing. Het onderhoudsniveau is verlaagd naar sober doch doelmatig. Keerzijde hiervan is dat op termijn het aan te pakken onderhoud behoorlijk groter wordt. Daarbij is er voor minimaal € 14 miljoen aan onderhoud buiten de planperiode geschoven. De kans is aanwezig dat het onderhoud toch eerder uitgevoerd moet worden. Dit brengt een risico met zich mee. Stel het financieel risico op € 2.000.000 en een gemiddelde kans.

Risicobeheersing

Door werk met werk te maken wordt het onderhoud bijgehouden en worden de kosten laag gehouden.

In 2018 is gestart met het actualiseren van de beheerplannen.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 2.000.000	Gemiddeld (50%)	€ 1.000.000

Risico: Seizoenschade gemeentelijke kapitaalgoederen

Extremere weersomstandigheden zorgen voor een grotere belasting van de kapitaalgoederen. Dit brengt het risico van ongepland onderhoud met zich mee.

Stel het financieel risico op € 1.000.000 en de kans op klein.

Risicobeheersing

Door inspecties wordt het onderhoud bijgehouden en worden de kosten beperkt gehouden.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 1.000.000	Klein (25%)	€ 250.000

Risico: Misschatting in beheerplannen

De kosten voor vervanging en groot onderhoud in beheerplannen is gebaseerd op inspecties en reële schattingen. In totaal bedraagt de omvang van de beheerplannen in de planperiode afgerond € 20.000.000. Er is een kans op misschatting, voordelig en nadelig. Dit kan leiden tot extra kosten, stel 5%. Door de economische situatie wordt door partijen hoger ingeschreven dan in de afgelopen jaren.. Daardoor is er amper meer sprake van aanbestedingsvoordelen.

Risicobeheersing

Regelmatig actualiseren van kostenramingen.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 1.000.000	Klein (25%)	€ 250.000

Risico: Vervuilde bodemlocaties

Niet alle vervuilde bodemlocaties binnen de gemeente zijn in beeld gebracht. Financieel risico laat zich moeilijk in geld uitdrukken.

Risicobeheersing

Afwijkingen melden via reguliere P&C-cyclus

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 500.000	Klein (25%)	€ 125.000

Risico: Vangnetuitkering WWB (Dienst SoZaWe)

Gemeenten dienen zelf tekorten op die budgetten aan te vullen. Overschrijding van het budget tot 7,5% is volledig voor rekening van de gemeente. Tussen 7,5% en 12,5% is 50% van de overschrijding voor de gemeente en wordt voor 50% een vangnetuitkering ontvangen. Voor het meerdere wordt voor 100% een vangnetuitkering aangevraagd. Over 2017 is een aanvraag van € 464.000 ingediend. Voor 2018 en 2019 wordt geen aanvraag geraamd. Om voor compensatie in aanmerking te komen moet aan een groot aantal eisen voldaan worden.

Risicobeheersing

Initiatieven nemen en alert zijn om te voldoen aan de regels voor toekenning.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 464.000	Klein (25%)	€ 116.000

Risico: Kosten Sociaal Domein

De overheveling van taken in het kader van de 3 D's is gepaard gegaan met kortingen op het budget door het Rijk. Het financiële uitgangspunt was een budgettair neutrale implementatie van de nieuwe taken in het sociaal domein. Er zijn echter nog veel variabelen onzeker. Per 2019 is de integratie-uitkering Sociaal Domein toegevoegd aan de Algemene uitkering.

De belangrijkste financiële risico's zijn: zijn onder andere nieuwe inkoopmethodes jeugd en WMO en afrekening voorgaande jaren. Er staan diverse maatregelen op stapel die nog niet concreet door het Rijk uitgewerkt zijn. De integratie-uitkering sociaal domein 2019 is indicatief berekend op € 29 miljoen. Stel het max. financieel risico op 10% van de berekende integratie-uitkering sociaal domein (€ 29 miljoen x 10% =) € 2.900.000 en de kans op gemiddeld.

Risicobeheersing

Regelmatig monitorgesprekken met de Dienst SoZaWe.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 2.900.000	Gemiddeld (50%)	€ 1.450.000

Risico: Gewaarborgde leningen en garanties

Naast gewaarborgde leningen via de WSW (waarborgfonds sociale woningbouw) staat de gemeente ook rechtstreeks garant voor leningen aan o.a. diverse woningstichtingen, de stichting GGZ Friesland, Zorggroep Noorderbreedte, voetbalvereniging AVC, Franeker Tennisclub, St. Koorbeurs, St. recreatiehaven Ried, Onderwijscampus St. Annaparochie, Verzorgingscentrum, Zwembad/sporthal, mfc Ons Huis, Hotzumer Manege, Zwemvijver Swanneblom Slappeterp, Gardners Greenhouse en (nog te verstrekken) MFA Berltsum.

In totaal bedraagt het gewaarborgde bedrag ongeveer € 108,2 miljoen. Hiervan is € 52,4 miljoen voor 50% gewaarborgd. Dit risico wordt als nihil beschouwd. Voor het resterende bedrag van € 55,8 miljoen staat de gemeente voor 100% garant. De kans dat een beroep gedaan wordt op de garantstelling van de gemeente is zeer klein maar wel aanwezig.

Voor garantstelling is een bestemmingsreserve gevormd. Stand per 1 januari 2019: € 106.610, hier gezien de omvang p.m.

Risicobeheersing

De mogelijkheden van risicobeheersing zijn beperkt.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 55.800.000	Zeer klein (5%)	€ 2.790.000

Risico: Inrichtingsplan Franekeradeel –Harlingen

Door jarenlange gas- en zoutwinning in Waadhoeke is schade ontstaan door bodemdaling. Deze bodemdaling is vooral voor de landbouw en de waterhuishouding een groot probleem. Om de schade te herstellen/compenseren is het Gebiedsproject Franekeradeel–Harlingen opgestart. In het inrichtingsplan zijn maatregelen opgenomen gericht op verbetering van de waterhuishouding, infrastructuur, recreatie, landschap en cultuurhistorie. Ook zit een ruilverkaveling in het plan.

Bij dit project is een groot aantal partijen betrokken: Provincie Fryslân (projectleiding), Wetterskip Fryslân, Frisia Zout BV, Vermilion Gas&Oil, gemeente Harlingen, gemeente Waadhoeke (de betalende partijen), Agrarische sector, Federatie van Dorpsbelangen Franekeradeel en de Friese Milieufederatie.

Het totale plan bevat ongeveer € 50 miljoen aan maatregelen. De gemeente Waadhoeke draagt ongeveer € 3,7 miljoen bij aan het plan. Hierin is inbegrepen € 1,8 miljoen voor de Maatschappelijke Plus. De Maatschappelijke Plus heeft met name betrekking op de herinrichting van de dorpen Sexbierum, Oosterbierum en Tzummarum. Gezien de omvang en duur van het project zijn er aanbestedings- en uitvoeringsrisico's aanwezig. Deze worden zeer klein geschat en worden gerelateerd aan de bijdrage van de gemeente. De grondaankopen voor met name de ruilverkaveling worden door de betalende partijen voor gefinancierd: totaal voor plm. € 15 miljoen. De financiering door Waadhoeke bedraagt plm. € 750.000. Bij de afronding van de ruilverkaveling (gepland in 2022) worden de betalingen terug gestort.

Risicobeheersing

Voor het gehele plan is een risicoanalyse gemaakt. Deze analyse wordt gebruikt bij de uitvoering en monitoring van het inrichtingsplan.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 3.700.000	Zeer klein (5%)	€ 185.000
€ 750.000	Zeer klein (5%)	€ 37.500

Risico: Ontwikkelingsvisie Tzummarum

Het gebied rondom zorgcentrum Nij Bethanië in Tzummarum is in ontwikkeling. Het project kent twee samenwerkende partners: Woningstichting Wonen Noordwest Friesland en de gemeente Waadhoeke. De partijen zijn elk verantwoordelijk voor een ander deel van het plan. Gemeente Waadhoeke is verantwoordelijk voor nieuwbouw van de MJ Talsmaskoalle (hiervoor is budget beschikbaar gesteld). Daarnaast neemt de gemeente de aanpassingen in de openbare infrastructuur voor haar rekening. Hiervoor is een bedrag van € 575.000 gereserveerd. De aanvraag voor vaststelling van de subsidie in de openbare infrastructuur is inmiddels ingediend bij de Provincie

De resterende kosten kunnen hoger worden. Risico's bestaan uit aanbestedings- en uitvoeringsrisico's. Deze worden zeer klein geschat.

Risicobeheersing

Projectcontrol.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 575.000	Zeer klein (5%)	€ 28.500

Risico: Franeker Waddenpoort subsidiëring

Voor het totale project is een aanzienlijk subsidiebedrag toegezegd vanuit het Waddenfonds en de provincie Fryslân (diverse subsidiestromen). Het is van groot belang de subsidievoorwaarden correct na te leven, om het risico de subsidie mis te lopen zo klein mogelijk te houden. De risico's worden zeer klein geschat. De aanvraag voor afrekening van subsidies is inmiddels bij de diverse subsidianten ingeleverd.

Risicobeheersing

Projectcontrol.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 4.000.000	Zeer klein (5%)	€ 200.000

Risico: Verzelfstandigd Openbaar Onderwijs

Financiële verantwoordelijkheid bij verzelfstandigd openbaar onderwijs. Als er tekorten ontstaan bij het openbaar onderwijs blijven de gemeenten eindverantwoordelijk.

Risicobeheersing

Een commissie van toezicht bestaande uit bestuurders. Periodieke (kwartaal) rapportages en periodiek overleg.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 1.000.000	Klein (25%)	€ 250.000

Risico: Project herstel dorpen en Bildtdijken

De gemeentelijke bijdrage in het project 'Herstel dorpen en Bildtdijken' is geraamd op € 400.000 (risico's garantstellingen hypotheek, dragen risico's van aangekochte woningen etc.) en als reserve 'risico's DorpsHerstel Bildtdijken' in de begroting opgenomen. Op dit moment is een beroep op deze reserve nog niet aan de orde. Bij de eindafrekening wordt inzichtelijk hoe groot het beroep is dat op deze reserve zal worden gedaan.

Risicobeheersing

Door de nauwe samenwerking tussen gemeente en Stichting Herstel Dorpen en Bildtdijken heeft de gemeente continu zicht op de actuele cijfers en prognoses van de stichting. De kans op een overschrijding van de geraamde gemeentelijke bijdrage wordt als nihil ingeschat.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 400.000	Gemiddeld (50%)	€ 200.000
Reserve € 400.000		€ 200.000 -/-

Risico: MFA Menaam

De gemeenteraad van Menameradiel heeft eind 2017 een besluit genomen over de bijdrage en lening aan het MFA Menaam. Dit besluit is nog niet financieel vertaald. Het risico voor de gemeente betreft de gevraagd lening van afgerond € 500.000 en wordt als klein ingeschat. Daarnaast speelt nog een subsidie van gelijke omvang.

Risicobeheersing

Er is onlangs een onderzoek verricht naar de deugdelijkheid van de exploitatieopzet die moet voorzien in terugbetaling van de lening. Er moet nog bestuurlijke besluitvorming plaatsvinden.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
€ 500.000 (lening)	Klein (25%)	€ 125.000
€ 500.000 (subsidie)	Groot (75%)	€ 375.000

Risico: Geluidwal Menaam

In 2008 is een aanlegvergunning door de gemeente Menameradiel afgegeven. Er zijn nadien vele juridische procedures gevoerd over deze vergunning en over de omvang, vormgeving en samenstelling van deze geluidwal. Er zijn twee grondeigenaren en vier instanties bij betrokken: het Openbaar Ministerie, de provincie Fryslân, het Wetterskip Fryslân en de gemeente Waadhoeke. Binnenkort wordt duidelijk of het OM tot vervolging overgaat. De drie overheden hebben de meeste rechtszaken verloren. Dat komt vooral doordat de aanlegvergunning uit 2008 aan duidelijkheid te wensen overlaat. Op korte termijn vindt er overleg plaats met de vergunninghouder over de afwerking van de wal. Het werk moet in beginsel voor 1 januari 2020 zijn afgerond.

Weliswaar is er sprake van verontreinigde grond, maar tot op heden is – uit onderzoek en monitoring – niet gebleken van gevaar of schade voor mens, dier of flora. De kans dat de wal in de toekomst gevaar of schade voor mens en milieu kan gaan opleveren is uiterst gering. Nochtans vindt er monitoring plaats; het oogmerk van het waterschap is om dat voorzichtigheidshalve nog tientallen jaren te laten doen.

De kans dat de geluidwal met een lengte van ca. 1,2 km. en een hoogte van ca 7 m1 vanwege verontreinigde grond zal worden afgegraven/verwijderd moet als nihil worden ingeschat.

Risicobeheersing

Indien er ooit maatregelen tegen uitloging zouden moeten plaatsvinden, gebeurt dit onder verantwoordelijkheid van de drie overheden gezamenlijk en komen de kosten ervan voor rekening van de veroorzaker, de vergunninghouder.

Max. financieel risico	Kans	Financiële impact
0	Nihil	0

Totaaloverzicht gekwantificeerde risico's

Risico	Toelichting risico	Maximaal financieel risico	Kans	Financiële impact
Grondexploitatie				
Waddenglas	Belangrijkste risico is een stagnerende ontwikkeling van de glastuinbouwsector.	3.000.000	25%	750.000
Kie-1	Belangrijkste risico is de stagnerende verkoop. Er is een voorziening gevormd, deze is al in mindering gebracht op het financieel risico.	1.900.000	25%	475.000
Alvestedenwyk	Franeker Zuid CV heeft appel aangetekend tegen de rechterlijke uitspraak.	9.300.000	25%	2.325.000
Nije Kamers	Woonrijp maken	400.000	75%	300.000
Totaal risico grondexploitatie		14.600.000		3.550.000
Subtotaal financiële impact	Reserve grondexploitatie 1-1-2019			-3.278.000
				272.000
Risico	Toelichting risico	Maximaal financieel risico	Kans	Financiële impact
Kapitaalgoederen				
Beheerplannen: kademuren Vliet en Zuiderkade	Risico eerdere vervanging dan gepland.	181.500	50%	91.000
Beheerplannen, ontbreken baggerplan	Er is geen baggerplan vastgesteld aangezien de financiële middelen voor dekking ontbreken.	2.000.000	50%	1.000.000
Beheerplannen, alternatieven	In de beheerplannen zijn ten aanzien van het groot onderhoud alternatieven doorgevoerd gericht op kostenbesparing.	2.000.000	50%	1.000.000
Beheerplannen, seizoenschade	Het onderhoudsniveau is gesteld op sober doch doelmatig. Keerzijde hiervan is dat de kans op acuut op te pakken achterstallig onderhoud	1.000.000	25%	250.000
Beheerplannen, misschatting	De kans is aanwezig dat extra onderhoud moet worden uitgevoerd. Dit brengt een risico met zich mee.	1.000.000	25%	250.000
Beheerplannen, vervuilde bodemlocaties	Niet alle vervuilde bodemlocaties binnen de gemeente zijn in beeld gebracht.	500.000	25%	125.000
Totaal risico kapitaalgoederen		6.681.500		2.716.000
Risico	Toelichting risico	Maximaal financieel risico	Kans	Financiële impact
Overige financiële risico's met een incidenteel karakter				
Vangnetuitkering WWB	Risico op (gedeeltelijk) niet honoreren aanvraag	464.000	25%	116.000
Sociaal Domein	Variabelen m.b.t. inkoop en het aanbieden van zorg zijn nog onzeker.	2.900.000	50%	1.450.000
Gewaarborgde leningen	De gemeente staat borg voor leningen aan diverse organisaties en stichtingen	55.800.000	5%	2.790.000
Inrichtingsplan Franekeradeel-Harlingen	Aanbestedings- en uitvoeringsrisico's. Inclusief de maatschappelijke plus.	3.700.000	5%	185.000
	Voorfinanciering grondaankopen	750.000	5%	37.500
Ontwikkelingsvisie Tzummarum	Aanbestedings- en uitvoeringsrisico's.	575.000	5%	28.500
Franeker Waddenpoort	Subsidiëring. Nog niet vastgesteld.	4.000.000	5%	200.000
Openbaar Onderwijs	Verzelfstandigd openbaar onderwijs, gemeenten eindverantwoordelijk	1.000.000	25%	250.000
Herstel dorpen/Bilddijken	Risico's garantstelling hypotheek, aangekochte woningen, e.d.	0	0%	0
MFA Menaam	Terugbetaling lening door MFA	500.000	25%	125.000
MFA Menaam	Subsidie	500.000	75%	375.000
Geluidwal Menaam	Sanering	0	0%	0
Totaal overige financiële risico's met een incidenteel karakter		70.189.000		5.557.000
Totaal benoemd risico		91.470.500		
Totaal financiële impact				8.545.000

€ 13.936.000

De ratio weerstandsvermogen bedraagt:

_____ = 1,6 (ruim voldoende)

€ 8.545.000

C. Niet-gekwantificeerde risico's, ontwikkelingen en onzekerheden

De niet-gekwantificeerde risico's hebben ook een (negatief) effect op de bedrijfsvoering en/of de financiële positie. Het effect is echter niet meetbaar gemaakt in euro's. Hieronder is een groot aantal risico's en onzekerheden benoemd, zowel eenmalig, structureel, groot, klein, etc. De volgorde van presentatie geeft geen indicatie van prioriteit of rangorde.

Materieel begrotingsevenwicht

De (meerjaren) begroting moet materieel in evenwicht zijn, dat wil zeggen, dat structurele lasten gedekt moeten worden door structurele baten.

Omdat een gemeente per definitie meer wensen dan mogelijkheden heeft zal er altijd spanning op de beschikbare middelen en dus ook op het begrotingsevenwicht staan. Daarnaast zullen zich onmiskenbaar autonome ontwikkelingen voordoen waarmee geen rekening kon worden gehouden.

Risicobeheersing

Om te voorkomen dat er teveel middelen worden ingezet wordt in de meerjaren begroting altijd het jaar met de minst gunstige begrotingspositie als uitgangspunt genomen. Hierbij wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met toekomstige (autonome) ontwikkelingen in zowel de baten als de lasten.

Kapitaallasten

Conform de nota Reserves en Voorzieningen (HIC 7 februari 2017) wordt alle bespaarde rente ten gunste van de exploitatie gebracht, met uitzondering van de bespaarde rente over het saldo van de Algemene Reserve boven de € 15,0 miljoen. Gevolg van dit besluit is dat de omvang van de reserves en/of voorzieningen direct van invloed zijn op de (rentelasten/baten in de) exploitatie en dat hierdoor de verschillen tussen begroting en rekening per jaar kunnen wisselen, zowel positief als negatief.

Risicobeheersing

Door mutaties in de overige reserves en voorzieningen is de verwachte rente bate aangepast. In het meerjaren beeld is – voor zover bekend – rekening gehouden met een afname van de reserves en voorzieningen o.a. in verband met de uitvoering van het onderhoud aan de kapitaalgoederen.

Rijksbeleid (o.a. gemeentefonds, decentralisaties)

Het rijksbeleid is van grote invloed op de gemeentelijke organisatie. Bezuinigingen, decentralisatie van taken, herijking van het gemeentefonds zijn actuele onderwerpen die tot onzekerheden in het (financieel) beleid leiden.

Op dit moment is actueel de wijziging in de systematiek “Plafond BTW-Compensatiefonds” binnen het gemeentefonds.

Risicobeheersing

De ontwikkelingen in het rijksbeleid worden op de voet gevolgd en waar mogelijk vertaald in maatregelen. Ten aanzien van de decentralisatie van taken is het uitgangspunt dat taken uitgevoerd worden op basis van beschikbaar budget. Risico's in uitvoering en bedrijfsvoering worden beheerst door de samenwerking met omliggende gemeenten te zoeken.

Kosten juridische bijstand bij gegrond verklaarde bezwaren

Burgers hebben de mogelijkheid om bij de indiening van bezwaarschriften tegelijk te verzoeken de kosten van juridische bijstand te vergoeden. De gemeente is verplicht deze kosten te vergoeden als een bezwaarschrift gegrond wordt verklaard en vaststaat dat het besluit waartegen de bezwaren zich richtten, onrechtmatig is genomen.

Risicobeheersing

De gemeente heeft een beperkte capaciteit in huis als het gaat om juridische ondersteuning. Bij specifieke casussen wordt er ingehuurd.

Verzekeringen

De gemeente is in de meeste gevallen voor risico's betreffende brand en storm verzekerd. Als basis daarvoor geldt de verzekerde waarde zoals die ten tijde van het afsluiten van de verzekering bekend was. De verzekerde waarden worden geïndexeerd en zijn per definitie op niveau.

Eisen door ICT- en beveiligingsontwikkelingen naast extra aanschaf en vernieuwing van inventaris, computers e.d. leiden tot verandering. Wijzigingen wat betreft de verzekerde waarden moeten geregistreerd worden.

Risicobeheersing

Preventiebeleid draagt bij tot beperking van risico's.

WA-verzekering en frauderisico

Op het terrein van de wettelijke aansprakelijkheid is in de jurisprudentie een verschuiving waarneembaar, waardoor de positie van de 'benadeelde' ten opzichte van de bestuursorganen sterker wordt. Ook is de aansprakelijkheid van werkgevers verruimd. Er is een toenemende claimbereidheid te bespeuren. De risico's van besturen worden hierdoor vergroot.

Risicobeheersing

Preventiemaatregelen ter voorkoming van fraude in relatie tot integriteit.

Automatisering/ICT

Automatisering en ICT zijn essentieel voor de werkprocessen in de organisatie. Dit betekent dat systemen up to date moeten zijn en blijven, dat informatie goed beveiligd moet zijn en dat uitval opgevangen moet kunnen worden. Wij hebben het beheer van onze ICT omgeving ondergebracht bij het shared service centrum Leeuwarden (SSC).. De kwaliteitsafspraken en –eisen over onze ICT omgeving zijn opgenomen in een servicelevel agreement (SLA) en dossier afspraken procedures (DAP).

Risicobeheersing

Voor het geval dat uitval van ICT zich voordoet, zorgen maatregelen die gericht zijn op de oorzaak ervoor, dat (de kans op) een gebeurtenis wordt voorkomen dan wel verminderd. Maatregelen gericht op de gevolgen zorgen ervoor, dat de gevolgen minder zijn als de gebeurtenis zich voordoet. Jaarlijks simuleren en testen wij gezamenlijk een situatie waarbij ICT systemen uitvallen en er een back up en recovery situatie wordt nagebootst. Dit is ook onderdeel van informatiebeveiligingsplan.

Voor beveiliging van informatie heeft de gemeente Waadhoeke een informatiebeveiligingsplan opgesteld met richtlijnen, acties en controles. Voor Waadhoeke blijft het voldoen aan de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG) hierbij het duidelijke uitgangspunt. Er is een gezamenlijk securityoverleg met de deelnemers van het SSC waar onze CISO deelnemers van is. Voor eisen aan de beheeromgeving ICT sluiten wij aan bij het beveiligingsplan van het SSC.

BTW bij projecten

Voor de diverse particuliere projecten die met steun van de gemeente worden gefinancierd, of projecten waarvan de gemeente de projectleider is met particuliere steun, is het erg belangrijk dat de btw component niet vergeten wordt. Deze vorm heeft vaak te maken met mengpercentages. Voorafgaand aan de uitvoering van het project is toestemming van de belastingdienst wenselijk.

Risicobeheersing

Periodiek en ad hoc overleg tussen afdeling Financiën en vakafdelingen. Daarnaast worden kredietaanvragen en boekingen gescreend op btw-vraagstukken.

BTW / BTW compensatiefonds – Horizontaal Toezicht

De gemeente Waadhoeke valt onder het zogenaamde Horizontaal Toezicht (HT). Op deze manier vervalt de 5-jaarlijkse controle en worden (nadelige) verrassingen achteraf voorkomen. Bij Horizontaal Toezicht gaat het om het proces dat de Belastingdienst bij alle fiscale facetten wordt betrokken. Vooraf en open overleg met de Belastingdienst is hierbij belangrijk.

Een van de onderdelen die de gemeente moet ontwikkelen is het zgn. Tax Control Framework (TCF). Hierin worden alle processen die te maken hebben met fiscaliteit beschreven. De voortgang van de ontwikkeling van dit TCF is mede bepalend voor het in stand blijven van het convenant.

Met de Belastingdienst is overeengekomen om het HT-traject in de gemeente Waadhoeke voort te zetten.

Risicobeheersing

Borging in processen en toepassen van interne controles.

VPB

Op 1 januari 2015 is het wetsvoorstel “modernisering vennootschapsbelastingplicht overheidsondernemingen” in werking getreden.

Op 1 januari 2016 is de belastingplicht gestart. De gevolgen van het wetsvoorstel zijn:

- vennootschapsbelasting op belaste activiteiten
- meerjarenbegroting/ dividendpolitiek
- gevolgen grondexploitatie
- inrichten fiscale administratie, waaronder de fiscale openingsbalans financieel systeem

De voormalige gemeenten Franekeradeel, het Bildt en Menameradiel hebben gezamenlijk Caraad Belastingadviseurs gevraagd om te helpen met de inventarisatie en implementatie van de VPB plicht. De gemeente Waadhoeke heeft op dit moment geen (reguliere) fiscale ondernemingsactiviteit. Naar verwachting komen de grexen door de winsttoets, en zijn daarmee Vpb-plichtig.

Leerlingenvervoer

Gemeenten zijn verplicht een regeling vast te stellen op basis waarvan ouders van leerlingen – onder bepaalde voorwaarden – aanspraak kunnen maken op bekostiging van de vervoerkosten van en naar school. Het leerlingenvervoer

omvat leerlingen van basisscholen, speciale scholen voor basisonderwijs en scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs. Leerlingen van het regulier voortgezet onderwijs die gehandicapt zijn komen ook in aanmerking voor bekostiging van het vervoer.

Gemeenten hebben de (wettelijke) zorgplicht 'passend vervoer' aan te bieden. Uitgangspunt van de regeling is een vergoeding op basis van de kosten van het openbaar vervoer, zo nodig met begeleiding. Ook kan een fietsvergoeding worden verstrekt.

Risicobeheersing

Het leerlingenvervoer is een zogenaamde "open-eind-regeling". Dit betekent dat het aantal aanvragen en de daarmee gepaard gaande kosten moeilijk in te schatten zijn. Toetsen aan de verordening.

Peuterspeelzalen

De bekostigingssystematiek is nu zodanig dat ouders een inkomensafhankelijke bijdrage betalen voor deelname peuterspeelzaalwerk. Afhankelijk van het inkomen krijgen ze nu een toeslag van de Belastingdienst. Bij kostwinnersgezinnen wordt deze toeslag (een vast bedrag per kind) door de gemeente betaald. Het aantal kinderen dat van deze voorziening gebruik maakt fluctueert elk jaar.

Risicobeheersing

Een subsidieplafond vaststellen.

Algemene risico's verbonden aan het subsidiëren van instellingen

De gemeente Waadhoeke verstrekt jaarlijks vele subsidies, van kleine bedragen tot vele tonnen. Risico's liggen er vooral op het gebied van de verbonden partijen. Dit zijn de gesubsidieerde instellingen die grotendeels gefinancierd worden door de gemeente en die een bestuurlijke relatie met de gemeente hebben. Als er iets mis gaat is, is het de gemeente die problemen moet oppakken en vaak opdraait voor de financiële gevolgen. Daarnaast kan er sprake zijn van politieke gevolgen, afhankelijk van het publieke belang dat aan een instelling gehecht wordt. Risico's liggen er niet alleen bij de verbonden partijen, ook wanneer andere gesubsidieerde instellingen in problemen komen zullen ze sneller bij de gemeente aankloppen voor een extra financiële bijdrage.

Risicobeheersing

Beoordelen jaarstukken van de instelling en in gesprek gaan als er problemen zijn.

Risico: Overschrijding budget Sociaal Domein

In voorgaand onderdeel B is het incidentele risico Sociaal Domein gekwantificeerd. Er moet echter ook rekening gehouden worden met effecten die structureel zijn en niet gekwantificeerd kunnen worden. In het sociaal domein gaat het om forse bedragen. Na 2019 is niet meer inzichtelijk hoe hoog de integratie-uitkering Sociaal Domein is, vanwege de samenvoeging met de algemene uitkering. Fluctuaties in uitgaven zullen moeten worden opgevangen uit de algemene middelen.

Risicobeheersing

Inrichten van een adequate planning en control.

Ziekteverzuim

Op 1 januari 2004 is de Wet verlenging loondoorbetalingverplichting bij ziekte (WVLBZ) in werking getreden. Als gevolg van deze wet is de loondoorbetalingperiode verlengd van één naar twee jaar. Het totale loon over deze periode mag niet meer bedragen dan 170% van het laatstverdiende loon.

In de CAR/UWO, de CAO voor de sector gemeenten, is bepaald dat een zieke medewerker gedurende de eerste zes maanden recht heeft op 100% doorbetaling. In de zevende tot en met de twaalfde maand 90% en in het tweede ziektejaar 75%. Na deze 24 maanden moet bij voortdurende arbeidsongeschiktheid tot aan het einde van het dienstverband 70% van het loon worden doorbetaald. De wachttijd voor een uitkering op grond van de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) – voorheen WAO – is voor volledig arbeidsongeschikten verlengd naar twee jaar. Voor gedeeltelijk arbeidsongeschikten, die op of na 1 juli 2007 ziek zijn geworden, geldt sinds 1 juli 2008 nog een "derde ziektejaar".

Risicobeheersing

Maatregelen gericht op preventie zoals coaching, stimuleren van een gezonde leefstijl, aanbieden van een preventief medisch onderzoek (PMO).

Wet WIA

Per 1 januari 2006 is de WIA (Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen) in de plaats gekomen van de WAO. De nadruk komt voortaan te liggen op de geschiktheid om te werken. Tenzij een medewerker volledig arbeidsongeschikt is, is hij altijd in de eerste plaats voor een deel arbeidsgeschikt. Voor het deel dat niet gewerkt kan worden, ontvangt men een uitkering. Men heeft de keus om voor het overige deel te gaan werken. Dat wordt door de overheid ook gestimuleerd, want doe je dit niet, dan holt de aanvullende uitkering achteruit. Deze wijziging betekent het één en ander voor de

organisatie. Het vraagt een nog actievere en zorgvuldiger hantering van het ziekteverzuimbeleid. Regelmatige toetsing in hoeverre het huidige beleid voldoet aan nieuwe wetgeving moet zeker plaatsvinden.

Risicobeheersing

Een bewuste keuze maken om al dan niet eigen risicodragers te worden.

Keuzepensioenen

De feitelijke pensioneringsdatum stijgt als gevolg van de invoering van keuzepensioenen. Individuele mogelijkheden nemen toe en er wordt meer verantwoordelijkheid bij de individuele werknemer gelegd. Een evenwichtige verdeling van de lasten en de lasten voor de oudere- en de jongere generatie is een belangrijk uitgangspunt voor de inhoud van de maatregelen geweest.

Onduidelijk is wat dit precies gaat betekenen voor de organisatie. De mogelijkheid bestaat om tussen 60 en 70 jaar uit te treden en bovendien zal dit waarschijnlijk meer in deeltijd gebeuren. Dit onvoorspelbare vraagt een grote mate van flexibiliteit van de organisatie.

Risicobeheersing

De mogelijkheden van risicobeheersing zijn beperkt.

WW en bovenwettelijke WW

Sinds 1 januari 2001 is de Werkloosheidswet (WW) ook van toepassing op overheidspersoneel. Dit betekende een achteruitgang in vergelijking met de oude wachtgeld- en uitkeringsregeling. Ter compensatie is toen voor het overheidspersoneel een bovenwettelijke WW-regeling getroffen, die de laatste jaren geleidelijk verslechtert.

De wettelijke en bovenwettelijke werkloosheidsuitkeringen aan voormalig personeel worden maandelijks door de uitkeringsinstanties UWV en Raet bij onze gemeente in rekening gebracht. De pseudo WW-premie, die op het salaris van de medewerkers wordt ingehouden, vormt (deels) de dekking van de uitkeringskosten. Deze premie hoeft namelijk niet te worden afgedragen. De pseudo WW-premie bedraagt sinds 1 januari 2009 0%.

Risicobeheersing

In de praktijk komt het incidenteel voor dat personen, die in het verleden wegens arbeidsongeschiktheid zijn ontslagen, na verloop van tijd in aanmerking komen voor een WW-uitkering. Reden hiervan is dat bij een herkeuring een lager arbeidsongeschiktheidspercentage is vastgesteld, wat vervolgens tot een lagere arbeidsongeschiktheidsuitkering leidt. Zij komen dan, afhankelijk van hun diensttijd, in aanmerking voor een (aanvullende) WW-uitkering, alvorens ze een beroep op bijstand kunnen doen. Deze WW-uitkering wordt door de uitkeringsinstantie bij de laatste werkgever, in dit geval onze gemeente, in rekening gebracht. Dergelijke tegenvallers zijn niet in te schatten, omdat we als gemeente geen enkele band meer hebben met bedoelde oud-medewerkers.

Wet Houdbare Overheidsfinanciën

Op 23 april 2013 heeft de Tweede Kamer ingestemd met het wetsvoorstel houdbare overheidsfinanciën. De kern van de wet is verankering van de Europese begrotingsafspraken en de bepaling dat het Rijk en de decentrale overheden een gelijkwaardige inspanning leveren om aan deze afspraken te voldoen.

Het aandeel van de decentrale overheden in het EMU-saldo is macro genormeerd. De rijksoverheid maakt daarover afspraken met het IPO, de VNG en de UvW.

Afgesproken is de EMU-tekortnorm voor 2018 vast te stellen op -0,3 % van het bruto binnenlands product (bbp).

Tevens is afgesproken dat de EMU-tekortruimte niet nader wordt verdeeld over gemeenten. Er geldt geen individueel plafond en overschotten en tekorten worden vereffend.

Invoering van de wet HOF zou voor de gemeente Waadhoeke op termijn kunnen betekenen dat de begroting niet alleen sluitend moet zijn conform de Gemeentewet maar ook moet voldoen aan normen met betrekking tot het begrotingstekort op basis van kasstelsel. Dit kan vooral tot problemen leiden bij investeringen en het inzetten van reserves.

Risicobeheersing

Tot nu toe blijven de decentrale overheden binnen de afgesproken tekortnorm (obv realisatie). De systematiek van vereffening werkt hierin goed. De VNG adviseert dan ook om niet actief te sturen op EMU-saldo omdat dit de systematiek van vereffenen kan verstoren.

In de praktijk blijkt het ramen van het EMU-saldo lastig. Er worden onderzoeken gedaan hoe dit beter kan plaatsvinden.

Verbonden partijen

De gemeente Waadhoeke neemt deel in een aantal verbonden partijen. Dit zijn partijen die gemeentelijke taken in opdracht van de gemeente uitvoeren.

Gemeenten lopen een aantal risico's ten aanzien van verbonden partijen. Het gaat hierbij o.a. om:

- Financiële tekorten bij verbonden partijen;
- Taken, doelstellingen en prestaties worden niet gerealiseerd;

- Onvoldoende sturingsmogelijkheden door de organisatievorm (bijvoorbeeld door verschillende inzichten bij de deelnemers in een Gemeenschappelijke Regeling)

De verbonden partijen worden afzonderlijk toegelicht in de paragraaf Verbonden Partijen in deze begroting.

Risicobeheersing

Door duidelijke afspraken met verbonden partijen, een frequente rapportage/verantwoording door verbonden partijen aan de gemeente en periodieke ambtelijke overleggen wordt het inzicht in het functioneren van de verbonden partijen vergroot. Dit draagt bij aan de risicobeheersing.

Uitvoering Participatiewet

Teruglopende rijksinkomsten en wijzigingen in rijksbeleid zorgen voor een exploitatie onder druk bij Fryslân-West/Empatec. Er is een onderzoek uitgevoerd naar mogelijke nieuwe business-modellen bij Empatec met een zorgvuldige analyse van de verschillende scenario's en de bijbehorende financiële resultaten.

Risicobeheersing

Gekoerst wordt op eenduidige besluitvorming van de deelnemende gemeenten over het te kiezen scenario.

Voormalige panden Menameradiel

Uitgaande van verkoop zijn de lasten van de beide panden in Menaam niet in de begroting opgenomen. Dit kan in 2019 tot eenmalige lasten leiden.

I - Financiële kengetallen

1a. Netto schuldquote

Een kengetal om de hoogte van de schulden van gemeenten te beoordelen en te vergelijken is de netto schuld als aandeel van de inkomsten, uitgedrukt in procenten. Dit kengetal is de *netto schuldquote*. De hoogte van de inkomsten bepaalt in belangrijke mate hoeveel schuld een gemeente kan dragen. Hoe hoger de inkomsten des te meer rente en aflossing een gemeente kan dragen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

1A Netto schuldquote		2017	2018	2019	2020	2021	2022
A	Langlopende schulden en vlottende passiva		59.421	39.848	38.478	37.678	36.850
B	Uitzettingen looptijd < 1 jaar en liquide middelen		8.610	5.000	5.000	5.000	5.000
	Netto schuld (A-B)		50.811	34.848	33.478	32.678	31.850
C	Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reser	122.625	120.046	120.923	121.685	120.317	
			41%	29%	28%	27%	26%

Analyse:

De gemiddelde netto schuldquote van de Nederlandse gemeenten bedraagt ongeveer 79%⁶. Een normale netto schuldquote bevindt zich tussen 0% en 100%⁷. Dit varieert door investeringen die gedaan zijn. De netto schuldquote van de gemeente Waadhoeke bedraagt gemiddeld 28%. Dit is lager dan gemiddeld en geeft aan dat rente en aflossing geen onevenredig deel uitmaken van de exploitatie.

1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

In veel gevallen lenen gemeenten gelden aan derden of verbonden partijen. Hierover wordt rente in rekening gebracht en worden aflossingen ontvangen. Voor het bedrag aan verstrekte leningen hebben de schulden per saldo geen lasten op de exploitatie. Deze verstrekte leningen zijn niet meegenomen in de definitie van de netto schuldquote bij 1A.

Wanneer sprake is van een grote portefeuille verstrekte leningen kan dit de netto schuldquote negatief beïnvloeden. Daarom wordt ook de *netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen* berekend (verstrekte leningen worden in mindering gebracht op de schulden).

De gemeente Waadhoeke heeft beperkt leningen verstrekt. Gemiddeld over de afgelopen jaren gaat het om een bedrag van afgerond € 2.000.000.

1B Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen		2017	2018	2019	2020	2021	2022
A	Langlopende schulden en vlottende passiva		59.421	39.848	38.478	37.678	36.850
B	Verstrekte leningen		1.926	2.095	2.095	2.095	2.095
C	Uitzettingen looptijd < 1 jaar en liquide middelen		8.610	5.000	5.000	5.000	5.000
	Netto schuld gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (A-	48.885	32.753	31.383	30.583	29.755	
D	Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reser	122.625	120.046	120.923	121.685	120.317	
			40%	27%	26%	25%	25%

⁶ Kengetallen VNG https://www.vng.nl/files/vng/nieuws_afbeeldingen/2014/20140924-kengetallen-financiële-positie-gemeenten-31december2013.pdf

⁷ Houdbare gemeentefinanciën, VNG http://vng.nl/files/vng/houdbare-gemeentefinanciën_20131015_1.pdf

Analyse

De gemiddelde netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen bedraagt voor alle Nederlandse gemeenten ongeveer 63%. Het verschil tussen de kengetallen 1A en 1B laat zien dat Nederlandse gemeenten gemiddeld meer leningen verstrekken dan Waadhoeke.

2. De solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft de verhouding weer tussen het eigen vermogen en het balanstotaal. Hiermee wordt inzichtelijk in welke mate de bezittingen op de balans (linkerzijde) gefinancierd zijn met eigen vermogen. De tegenhanger van de solvabiliteitsratio is de schuldratio. De schuldratio geeft aan welk deel van de bezittingen gefinancierd is met vreemd vermogen.

In het bedrijfsleven wordt de solvabiliteitsratio gebruikt om inzichtelijk te maken in welke mate aan de financiële verplichtingen (aflossing van schulden) kan worden voldaan. Met name bij een liquidatie.

Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves.

2. Solvabiliteitsratio		2017	2018	2019	2020	2021	2022
A	Eigen vermogen (cf. art. 42 BBV)		33.737	38.062	37.201	37.474	38.145
B	Balanstotaal		112.550	97.648	95.908	95.908	95.908
	Solvabiliteit (A/B) x 100%		30%	39%	39%	39%	40%

Analyse:

Gemiddeld bedraagt de solvabiliteit van Waadhoeke bijna 40%. Dit is in lijn met het gemiddelde van de Nederlandse gemeenten en kan gezien worden als een normale waarde.

Opgemerkt moet worden dat voorzieningen worden gezien als vreemd vermogen aangezien hier verplichtingen tegenover staan. Waadhoeke heeft een behoorlijke voorziening op de balans om de uitgaven in de beheerplannen te dekken.

3. Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De boekwaarde van de grondexploitatie heeft daarmee een relatie met de netto schuldquote aangezien rente toegerekend en geactiveerd wordt en daarmee niet op de exploitatie drukt. En in een normale situatie zullen bij verkoop de schulden die aangegaan zijn voor de aankoop van bouwgrond afgelost kunnen worden. Daarom wordt het kengetal grondexploitatie ook uitgedrukt als de boekwaarde ten opzichte van de totale baten exclusief mutaties in de reserves.

3. Kengetal grondexploitatie		2017	2018	2019	2020	2021	2022
A	Niet in exploitatie genomen bouwgronden (cf. art. 38 lid a punt 1 BBV)			0	0	0	0
B	Bouwgronden in exploitatie (cf. art. 38 lid b BBV)		11.000	5.000	3.260	3.260	3.260
C	Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reserves)		122.625	120.046	120.923	121.685	120.317
	Grondexploitatie (A+B) / C x 100%		9%	4%	3%	3%	3%

Analyse:

Door de voorziene verkoop van Waddenglas is de boekwaarde van de grondexploitatie gedaald.

4. Structurele exploitatieruimte

Op basis van de Gemeentewet moet de begroting structureel en reëel in evenwicht zijn. Structureel evenwicht betekent dat structurele lasten gedekt moeten worden door structurele baten. Een aantal uitgaven in de begroting zijn incidenteel. Op basis van artikel 19 BBV worden incidentele baten en lasten en structurele mutaties in de reserves al inzichtelijk gemaakt.

Om de structurele exploitatieruimte inzichtelijk en vergelijkbaar te maken wordt deze uitgedrukt in een percentage. Het kengetal wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves te delen door de totale baten exclusief mutaties in reserves.

4. Structurele exploitatieruimte		2017	2018	2019	2020	2021	2022
A	Totale structurele lasten		118.701	119.605	118.323	118.431	118.238
B	Totale structurele baten		122.625	120.046	120.923	121.685	120.317
C	Totale structurele toevoegingen aan de reserves		3.863	174	174	174	174
D	Totale structurele onttrekkingen aan de reserves		1.132	839	653	468	332
E			122.625	120.046	120.923	121.685	120.317
	Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/ (E) x 100%		1%	1%	3%	3%	2%

Analyse:

Het blijkt dat de structurele exploitatieruimte beperkt is. Het grootste deel van de baten en lasten in de exploitatie is structureel. De begroting is minder flexibel wat betekent dat bijsturen lastig is.

5. Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden

Belastingen zijn een belangrijke inkomstenbron voor gemeenten. Verhoging van belastingen geeft structurele ruimte in de begroting. Belastingen zijn echter ook een politiek gevoelig punt, wat het belang van vergelijking vergroot. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met de gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt daarom berekend door de totale woonlasten meerpersoonshuishouden in jaar t te vergelijken met het landelijke gemiddelde in jaar t-1 uitgedrukt in een percentage.

5. Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden		2017	2018	2019	2020	2021	2022
A	OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde		287	287	287	287	287
B	Rioolheffing voor gezin		237	237	237	237	237
C	Afvalstoffenheffing voor een gezin		238	238	238	238	238
D	Eventuele heffingskorting		0	0	0	0	0
E	Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)		762	762	762	762	762
F	Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1		725	721	721	721	721
	Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar er voor (E/F) x 100%		105%	106%	106%	106%	106%

Analyse:

Uit de vergelijking blijkt dat de woonlasten van de gemeente Waadhoeke, bij een WOZ-waarde van € 175.000, iets boven het landelijk gemiddelde liggen. Dit zegt echter maar beperkt iets over de mogelijkheid om de lasten wel of niet te verhogen. De rioolheffing en afvalstoffenheffing mogen maximaal kostendekkend zijn, de OZB wordt door gemeenten zelf bepaald.

Ter indicatie: van alle gemeenten is de laagste gemiddelde woonlast ongeveer € 500 en de hoogste ongeveer € 1.100.

Verloop kengetallen meerjarig

Totaal kengetallen 2019	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Netto schuldquote		41%	29%	26%	25%	25%
Netto schuldquote gecorr. voor alle verstrekte leningen		41%	27%	26%	25%	25%
Solvabiliteitsratio		30%	39%	39%	39%	40%
Grondexploitatie		9%	4%	3%	3%	3%
Structurele exploitatieruimte		1%	1%	3%	3%	2%
Belastingcapaciteit		105%	106%	106%	106%	106%

Totaal analyse:

De huidige schuldpositie van de gemeente Waadhoeke brengt op basis van de kengetallen geen grote risico's met zich mee. De wendbaarheid van de begroting is echter beperkt. De woonlasten zijn op dit moment in lijn met het landelijk gemiddelde.

Op basis van de meerjarige ontwikkelingen is een prognose gemaakt van de kengetallen. De netto schuldquote daalt naar 25%. De reserves nemen toe waardoor de solvabiliteitsratio stijgt.

De grondexploitatie heeft een kleiner aandeel in het balanstotaal. Een structurele exploitatieruimte is beperkt meerjarig aanwezig.